Αν δεν γαϊδουροδέσουμε, θα... γαϊδουρογυρεύουμε (Γεωργία Ζαβιτσάνου)

Categories : ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Date : 24 Ιουλίου, 2006

Το ανθεκτικότερο και χρησιμότερο ζώο της ελληνικής επαρχίας, ο γάιδαρος, εξαφανίζεται με ανησυχητικούς ρυθμούς την τελευταία δεκαετία. Η χρήση του αυτοκινήτου τον «έστειλε για απόσυρση» και αν δεν γίνουν οργανωμένες προσπάθειες διάσωσης της πολύτιμης και συμπαθέστατης φυλής, σύντομα θα βλέπουμε γαϊδουράκια μόνο σε καρτ ποστάλ.

Πόσο καιρό έχετε να ακούσετε το χαρακτηριστικό και εξαιρετικά κακόφωνο γκάρισμα ενός γαϊδάρου; Μην προσπαθείτε να θυμηθείτε, το ερώτημα είναι ρητορικό. Σύμφωνα με στοιχεία που παρουσίασε πέρυσι ο καθηγητής της Κτηνιατρικής Σχολής Θεσσαλονίκης, κ. Γιώργος Αρσένος, τα γαϊδούρια τείνουν να εξαφανιστούν από την ελληνική επαρχία. Από 508.000 γαϊδούρια που υπήρχαν στην Ελλάδα το 1995, το 2005 καταγράφτηκαν μόνο 20.400 - πληθυσμιακή συρρίκνωση της τάξης του 96% μόνο την τελευταία δεκαετία!

Πόσο καιρό έχετε να ακούσετε το χαρακτηριστικό και εξαιρετικά κακόφωνο γκάρισμα ενός γαϊδάρου; Μην προσπαθείτε να θυμηθείτε, το ερώτημα είναι ρητορικό. Σύμφωνα με στοιχεία που παρουσίασε πέρυσι ο καθηγητής της Κτηνιατρικής Σχολής Θεσσαλονίκης, κ. Γιώργος Αρσένος, τα γαϊδούρια τείνουν να εξαφανιστούν από την ελληνική επαρχία. Από 508.000 γαϊδούρια που υπήρχαν στην Ελλάδα το 1995, το 2005 καταγράφτηκαν μόνο 20.400 - πληθυσμιακή συρρίκνωση της τάξης του 96% μόνο την τελευταία δεκαετία!

Τα νούμερα απλώς επιβεβαιώνουν τραγικά αυτό που εμπειρικά ξέρουμε όλοι: ότι τα συμπαθή τετράποδα συναντιούνται περισσότερο στον προφορικό λόγο, παρά στη Φύση... «Είσαι γάιδαρος», «μεγάλη γαϊδουριά», «γαϊδουρινό πείσμα» είναι μερικές από τις εκφράσεις που συνεχίζουμε να χρησιμοποιούμε στην καθημερινή γλώσσα ακόμα κι εμείς οι άνθρωποι των πόλεων που έχουμε δει περισσότερα γαϊδούρια σε καρτ ποστάλ παρά στην εξοχή.

Παλιότερα, καθένας στο χωριό του συναντούσε συχνά γαϊδάρους. Τα καλοκαίρια στο χωριό γκρίνιαζα συνεχώς γιατί ο συμπαθής γκρίζος γάιδαρος του γείτονα -ο «Γκέκας"- άρχιζε το παράφωνο τραγούδι του όταν εγώ πήγαινα για ύπνο το μεσημέρι. Τώρα, τα πράγματα έχουν αλλάξει εντελώς και για να δεις γάιδαρο στο χωριό πρέπει να έχεις κλείσει ραντεβού με τον ιδιοκτήτη. Αυτό και έκανα.

Το αυτοκίνητο πήρε τη θέση του γαϊδάρου

Από τον κύριο Θοδωρή Λιβιτσάνο (Μέμος, στο ψευδώνυμο) έμαθα ότι από τα εξήντα γαϊδούρια που είχαν κάποτε οι Σφακιώτες Λευκάδος τώρα έχουν μόνο πέντε. Τι έγιναν τα υπόλοιπα; Τα πούλησαν ή τα άφησαν ελεύθερα στα βουνά για να πεθάνουν στη συνέχεια από την πείνα και τη δίψα. Κι αυτό δεν είναι η χειρότερη περίπτωση. Υπάρχουν καταγγελίες για γαϊδουράκια που δέρνονται αλύπητα σε μικρά ελληνικά νησιά και τα εγκαταλείπουν δεμένα από μια πέτρα σε μια ερημιά για να ψοφήσουν μακριά από τα αδιάκριτα βλέμματα του κόσμου.

Σε τέτοιες συνθήκες ακόμα και ένα τόσο δυνατό ζώο σαν τον Γκέκα και τους ομοίους του δεν αντέχει. Δεν είναι όμως η ανθρώπινη σκληρότητα που έδιωξε τα γαϊδούρια από την επαρχία. «Η εισβολή της τεχνολογίας στη γεωργία συνετέλεσε στην απαξίωση των γαϊδάρων από τους αγροτικούς πληθυσμούς», σημειώνει ο κ. Αρσένος και ο κυρ Θοδωρής, που είναι από τους λίγους στους Σφακιώτες Λευκάδος, που δεν έχει μεταφορικό μέσο και κάνει ακόμα και σήμερα όλες τις αγροτικές δουλειές με το γαϊδαράκο του, θα συμφωνήσει «αν είχα αυτοκίνητο θα ήταν όλα πιο εύκολα, αλλά τα έφερε έτσι η τύχη και ξέμεινα με τον γάιδαρο». Και πώς έγινε αυτό; «Να! Πούλησα το αυτοκίνητο γιατί είχαν τα παιδιά και νόμιζα ότι θα εξυπηρετούμαι. Ομως, εκεί που πήγαιναν αυτοί δεν πήγαινα εγώ και εκεί που πήγαινα εγώ δεν πήγαιναν αυτοί. Εμεινα λοιπόν με το άλογο που είχα τότε αλλά δεν ήταν καλό, και μια μέρα που ήρθε ο γύφτος το κάναμε αλλαξιά με τούτο το γαϊδούρι. Πάρε αυτό, μου είπε, και την άλλη φορά θα σου φέρω κάτι καλύτερο, γιατί είχε μια πληγή στο ποδάρι. Αλλά έμεινα με αυτό, ούτε ματάρθε ο γύφτος ούτε έπαθε τίποτα το ζώο».

Και δεν σας εξυπηρετεί; «Ναι, πολύ. Είναι δυνατό ζώο και ψυχερό, δεν είναι τεμπέλικο. Εγώ είμαι 80 κιλά, βάζω και πράγματα στις δυο μπάντες και μπαίνω καβάλα. Ανεβαίνουμε μια ανηφόρα 2 χιλιόμετρα για να έρθω από τα χωράφια και πετάει στον δρόμο, αλλά μόλις φτάνει επάνω είναι μούσκεμα ο καημένος».

Ένα ζώο για όλες τις δουλειές

Η σωματική αυτή ρώμη του γαϊδάρου είναι από τα πιο γνωστά και χαρακτηριστικά του στοιχεία. «Ο όνος σε σύγκριση με τον ίππο έχει πολύ μεγάλη αντοχή στην κοπιώδη εργασία, στον καύσωνα, στις ασθένειες, στην πείνα και τη δίψα είναι εξαιρετικά λιτοδίαιτος, πολύ υπομονετικός και μακροβιότερος του ίππου», διαβάζω στο βιβλίο «Ο Ιππος και η Εκτροφή του» του καθηγητή Απόστολου Ζάφρακα. Με τόσα προσόντα δεν είναι περίεργο που ο άνθρωπος χρησιμοποιεί το γαϊδούρι εδώ και περίπου 3.000 χρόνια, όπως αποδεικνύεται από μια πινακίδα που έχει βρεθεί στην Αίγυπτο. Από εκεί η χρήση του διαδόθηκε σε όλους τους λαούς της Μεσογείου, ενώ στην Ελλάδα πρωτοεμφανίζεται στον μινωικό πολιτισμό.

Από αυτή την μακραίωνη συμβίωση ο άνθρωπος δεν ωφελήθηκε μόνο στις αγροτικές δουλειές αλλά όπως φαίνεται από το βιβλίο «Το Βρέφος» του γαλλομαθούς παιδιάτρου Μιχαήλ Μανωλακάκη, που κυκλοφόρησε το 1936, ο θηλασμός από την όνο έχει πολλά πλεονεκτήματα. Στο βιβλίο παρατίθεται πίνακας με τα συστατικά του γάλακτος (γυναίκας, αγελάδας, αίγας, προβατίνας και όνου). Ο συγγραφέας τα συγκρίνει και καταλήγει ότι το γυναικείο γάλα προσεγγίζει πρώτα το γάλα της αγελάδας και μετά της όνου, προσθέτοντας ότι το αγελαδινό έχει την ίδια ποσότητα βουτύρου με το γάλα της γυναίκας αλλά έχει διπλάσια ποσότητα τυρίνης (οπότε είναι πιο δύσπεπτο για τα νεογνά) ενώ το γάλα της όνου είναι «γάλα ελαφρόν και κατάλληλον κατά τας πρώτας εβδομάδας, διά τα αδύνατα και καχεκτικά παιδιά, τα προ του τέρματος γεννώμενα και ανίκανα όπως θηλάσουν το γάλα της αγελάδος […] Αλλά το κακόν είναι ότι το γάλα της όνου έχει το μειονέκτημα ότι αλλοιούται μετά τίνα χρόνοι από την άμελξιν». «Γι' αυτό έπρεπε να το θηλάζουν από τη θηλή του ζώου», μας εξηγεί η Διδάκτωρ Φιλολογίας, Χρυσούλα Σπυρέλη.

Σε κάποιες περιπτώσεις παραμένουν αναντικατάστατα

Πώς είναι δυνατόν αυτές οι σχέσεις που διατηρήθηκαν χιλιετίες να εγκαταλειφθούν τώρα; Εύκολα απ' ό,τι φαίνεται, όταν αλλάζουν οι συνθήκες που τις επέβαλλαν. Υπάρχουν όμως ακόμα περιπτώσεις που τα γαϊδουράκια είναι απαραίτητα. Τα καλντερίμια κάποιων ορεινών χωριών και τα στενά δρομάκια αιγαιοπελαγίτικων νησιών αποτελούν τους φυσικούς προστάτες κάθε Γκέκα. Μόνο τα γαϊδούρια μπορούν να ανέβουν τις απότομες ανηφόρες φορτωμένα με οικοδομικά υλικά ή ό,τι βαρύ χρειάζεται να μεταφερθεί, με αυτά μαζεύουν τα σκουπίδια στην Αλόννησο και μεταφέρουν τους τουρίστες στην Σαντορίνη.

Δεν είναι τυχαίο ότι στη Θηρασιά -το μικρό νησάκι στην καλντέρα της Σαντορίνης- συναντάμε κοπάδια από γαϊδούρια. Εκεί, ο μοναδικός τρόπος για να έρθει κάποιος τουρίστας από το λιμάνι του Κόρφου στον Μανωλά, τη χώρα, είναι να πάρει το γαϊδούρι ή να ανέβει τα 145 μεγάλα και ανηφορικά σκαλιά που, παρεμπιπτόντως, είναι γεμάτα από τα κόπρανα των ζώων.

Ο τουρισμός θα μπορούσε ίσως να γίνει μια σημαντική ασπίδα προστασίας του όνου. Σύμφωνα με τον καθηγητή Μάρκο Σούκλιε από το Πανεπιστήμιο της Λιουμπλιάνας, στο πλαίσιο του οικοτουρισμού «η βόλτα με το γαϊδούρι είναι μια πραγματικά συναρπαστική εμπειρία για όσους αποφασίζουν να γνωρίσουν από κοντά την Φύση».

Το βασίλειο του μπάσταρδου

Όσο για τις ράτσες, μη ρωτήστε. Δεν είναι καταγεγραμμένα τα χαρακτηριστικά κάθε ελληνικής ράτσας ούτε καμιά πολιτική προστασίας φυλών, οπότε μιλάμε για το βασίλειο του μπάσταρδου. Υπάρχουν βέβαια κάποια γενικά χαρακτηριστικά, όπως χρώμα και ύψος, που φανερώνουν διαφορές αλλά για να διαπιστωθεί η καθαρότητα μιας φυλής ούτε λόγος. Α! Και μην σκεφτείτε «τι τα θέλουμε τα γαϊδούρια αφού υπάρχουν τα μουλάρια που κάνουν την ίδια δουλειά και είναι πιο δυνατά κ.λπ.;». Ως γνωστόν, τα μουλάρια δεν αναπαράγονται μόνα τους. Για να γεννηθεί ένα μουλάρι ζευγαρώνει ένα αρσενικό γαϊδούρι με ένα θηλυκό άλογο. Μόνο από αυτό το ταίριασμα μπορεί να γεννηθεί μουλάρι και από κανένα άλλο. Όπως καταλαβαίνετε, αυτό πρακτικά σημαίνει ότι η εξαφάνιση των γαϊδουριών θα συμπαρασύρει και άλλα είδη.

(Πηγή: Περιοδικό "ΟΙΚΟ" 08/07/2006)